

torialne; kasneje se večja število slednjih. Posvetil je 68 novih cerkva ter poleg dela za druge narodnosti pomagal tudi pri informiranju slovenskih rojakov, ki so se želeli izseliti.

Narodnostni značaj župnij kažejo številne značilnosti. Od teh je zgovorna izbira zavetnikov, poimenovanje samih krajev, npr. Belgrade, Sobieski, Kraintown (pozneje Sv. Anton), Sv. Štefan. Med ustanovitelji kažejo njihova imena na poreklo in značaj naselbine. Maja 1867 je Jožef Buh maševal v kraju Brockway Township v hiši Gregorja Pogačnika, ustanovitelji župnije pa so bili: Pogačnik, Peternel, Kapus, Novak, Prešeren, Rekar, Peternel, Hlebanja, Žumer, Simonič in drugi. S priseljevanjem je tod nastala močna slovenska naselbina in dobila ime Sv. Štefan.

Med cerkvenimi ustanovami, katerih vpliv je segal tudi preko cerkvenega okvira, je benediktinska opatija Saint John's Abbey v Collegevilleu. S šolami in gospodarstvom je pomagala številnim Slovincem, da so se lahko vključili v ameriški svet. Krajše obdobje jo je vodil opat Bernard Ločnikar (1848—1894), eden več slovenskih članov te meniške skupnosti.

Obsežno delo predstavlja stoletno zgodovino škofije Saint Cloud, ki sodi po svojem obsegu med manjše, z mnogimi segmenti, ki označujejo nastajanje in razvoj te cerkvene upravne enote, s posebnostmi nastajanja ameriške družbe. Pri tem objektivno prikaže vlogo slovenskih izseljencev in duhovnikov. Avtor je pri pisanju uporabljal gradivo iz številnih arhivov, časopisne članke in že objavljeno literaturo. Tudi zaradi kritičnega aparata bo lahko v pomoč pri proučevanju slovenske navzočnosti v novem svetu.

Bogdan Kolar

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, 10. Ljubljana : Slovenska matica, 1989. 243 strani.

Z deseto, torej jubilejno številko, sklepa Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike prvi dve desetletji svojega izhajanja. Novi urednik Sandi Sitar je v Besedi ob desetem Zborniku prikazal prizadevanje za ustanovitev centra za zgodovino znanosti pri Slovenski matici sredi šestdesetih let, ki se žal ni uresničilo. Duša teh prizadevanj je bil pokojni dr. Lavo Čermelj. Po tem začetnem neuspehu je naravoslovna sekcija pri Slovenski matici (oziroma njen ožji odbor) sklenila, da bo začela izdajati Zbornik z zdajšnjim naslovom. Prvi zvezek je izšel leta 1971. Nato se je z bolj ali manj rednimi presledki vrstilo deset zvezkov. Do smrti (8 zvezkov) je zbornik urejal prof. dr. Fran Dominko. V omenjenem uvodnem zapisu je dan tudi program za nadaljnje delo. Tudi ta zbornik je urejen na standarden način. Razdeljen je v oddelek razprav in oddelek za gradivo.

V razpravah je prvi prispevek Janez Strnad: Ernst Mach kot fizik (ob stopetdesetletnici rojstva). V njem obravnava na kratko življenjsko pot tega, nekoliko mlajšega sodobnika našega Jožefa Štefana; njegove poskuse v fiziologiji, raziskave dinamike plinov, kritiko Newtonove mehanike, njegov vpliv na Einsteina, Machovo načelo, njegovo nasprotovanje atomski zgradbi, Machovo didaktiko fizike in pripombe k Machovi filozofiji fizike.

Vladimir Ribarič je ob petdesetletnici smrti utemeljitelja ljubljanske seizmologije prispeval razpravo Albin Belar (1864—1939) in začetki slovenske seizmologije. Belar je bil vsestransko razgledan in delaven naravoslovec, največ moči pa je posvetil seizmologiji. Iz razprave so vidne najpomembnejše faze naše seizmološke znanosti od ustanovitve prve seizmološke postaje v tedanji Avstro-Ogrski leta 1897 do objavljanja mesečnika »Die Erdbebenwarte« s prilogo »Neueste Erdbebennachrichten« (1900) in do izdelave prvega brezžičnega aparata za sprejem signalov točnega časa, ki ga je Belar konstruiral skupaj z baronom Codellijem (1910). Opisan je žalosten konec ljubljanske seizmološke postaje po letu 1918 in klavrna Belarjeva prisilna upokožitev, ki pa ga ni odvrnila od seizmološkega dela, saj si je na svojem domu v Gorjah pri Bledu zgradil zasebno postajo, kjer je delal do leta 1930.

France Adamič opisuje Razvoj organiziranega raziskovalnega dela v kmetijstvu. Ob devetdesetletnici Kmetijskega inštituta Slovenije. Predhodna ustanova tega inštituta je bilo Kmetijsko-kemijsko preizkuševališče za Kranjsko v Ljubljani, ki ga je leta 1898 ustanovila Kranjska kmetijska družba s podporo Deželnega odbora in Mestne občine ljubljanske. Preizkuševališče je opravljalo raznovrstne analize za kmetijstvo in živilstvo, občasno pa tudi za industrijo in obrt. Prikazane so organizacijske spremembe tega zavoda do zdaj, vsebinsko širjenje delovanja po prvi, zlasti pa po drugi svetovni vojni in pomembnejši dosežki.

Peter Svetik je prispeval Oris razvoja geodezije na Slovenskem. V njem obravnava razvoj zemljemerstva, zdajšnje geodezije, na splošno, na Slovenskem pa od rimske dobe naprej. Posebej je opisano zemljemerstvo do urbarjev, od urbarjev do kata-

stra, posebej še v zvezi z obdavčenjem zemljišč (terezijanska davčna rektifikacija, jožefinski in franciscejski kataster). Poudarjen je zlasti pomen zadnjega, ki je osnovan na triangulaciji in pravi geodetski izmeri. Na njem temelji še zdaj 90 odstotkov katastrskih operativ v Sloveniji. Opisan je pomen geodezije in kartografije za gospodarstvo. Omenjeni so tudi najpomembnejši geodetski strokovnjaki.

Ljudmila Bezljaj-Krevel je napisala Pregled zgodovine razvoja poštne službe na slovenskem ozemlju. Precej podrobno je opisana poštna služba v rimskem obdobju, njen zlom s propadom rimskega imperija in počasno nastajanje v srednjem veku s paralelnimi poštnimi službami, ki so jih imeli kraljevski dvori, cerkev, samostani, univerze, mesta. Postopna centralizacija državne uprave je terjala tudi organiziranje poštne službe, za katero je cesar Maksimilijan pooblastil bergamsko družino Taxis, ki je dolgo obvladovala to dejavnost v Avstriji. Njeni daljnji potomci, grofje Thurn — Taxis so še zdaj lastniki devinskega gradu, knezi istega imena pa so lastniki znamenitega regensburškega gradu in veliki nemški bogataši. Precej podrobno je obdelana poštna služba pri nas v zvezi s turškimi vpadi in Vojno krajino tja do začetka 18. stoletja.

Med gradivom je sestavek Sandi Sitar: Iz predzgodovine radijske in televizijske tehnike na Slovenskem. V njem se spominja avtor 60. obletnice začetka javnih radijskih in 30. obletnice televizijskih oddaj. Posebej opozarja na izvirne prispevke slovenskih strokovnjakov (baron Codelli, prof. M. Osana, dr. Šlebinger) na tem področju.

Martin Sever je prispeval spis Dvesto let organiziranega meroslovja na Slovenskem. V njem opozarja na izredno partikularnost merskih enot in njihove rabe pri nas, kot sicer tudi drugod po Evropi, in potrebo po poenotenju merskih enot, ko se je gospodarstvo začelo intenzivneje razvijati. Več poskusov poenotenja je bilo neuspešnih. Sele Mariji Tereziji je uspelo urediti merstvo in uzakoniti meroslovni red (Zimmentierungspatent). Ta red je v sestavku opisan hkrati s predpisi (v slovenščini), ki so ga uvajali pri nas. S tem je zdajšnja Slovenija že pred več kot dvesto leti med prvimi v Evropi posodobila in uredila merstvo.

Tine Kurent je napisal sestavek Gematrija v merah arhitekture na Slovenskem. Gematrija je po avtorju prevajanje besed v števila in obratno. Tako dobijo besede numeričen pomen, števila pa je bilo mogoče prebrati kot besede. V začetku je gematrija rabila za dokumentiranje, nato za skrivno zapisovanje pomembnih imen, količin in datumov, kmalu pa je prišla v službo mistike, čaranja in umetnosti in naposled je postala družabna zanimivost. Med slovenskimi arhitekti so gematrična sporočila v svoje kompozicije vgrajevali Ivan Vurnik, Jože Plečnik in Tone Bitenc.

Jože Čar je napisal Prispevek Idrijskega rudnika in Idrije k slovenski tehniški in prirodoslovni zgodovini. V njem obravnava vpliv podržavljenja omenjenega rudnika na njegov strokovni in znanstveni razvoj. Glede na to, da so v Idriji delovali pomembni naravoslovci in tehniki, je tudi njen prispevek temu ustrezen.

Lidija Wagner je objavila Gradivo za bibliografijo zgodovine naravoslovja in tehnike. Navedla je 65 knjig in 127 člankov. Gre za objave po letu 1945. Žal ni navedeno, po kakem kriteriju je avtorica zbirala gradivo, kar bi v očitno prvi prispevek vsekakor sodilo. Tako so v gradivu članki iz nekdanje poljudne revije Tovariš, ni pa npr. upoštevana strokovna revija Socialistično kmetijstvo in gozdarstvo, poznejša revija Sodobno kmetijstvo niti Zbornik Biotehniške fakultete v Ljubljani, v katerih je precej podobnih, toda bolj kakovostnih sestavkov, kot jih je avtorica sicer vključila v svoj prispevek. Nejasen je tudi izbor prispevkov iz Biološkega vestnika, Gozdarskega vestnika in Lovca. Pri morebitnem nadaljnjem objavljanju te bibliografije bi vsekakor kazalo naknadno opredeliti kriterije. Bibliografija za zgodovino pomembnih prispevkov s tako heterogenega področja kot sta naravoslovje in tehnika, bi najbrž moralo biti skupinsko delo (vsaj v smislu posvetovanja s strokovnjaki različnih strok), sicer se lahko zgodijo nedopustne pristranosti, ki razvrednotijo dobro zamišljeno delo,

Jože Maček

Nekaj pripomb k razpravi Ljudmile Bezljaj-Krevel O zgodovini pošt

Nov, deseti zvezek Zbornika za zgodovino naravoslovja in tehnike nam med drugim presteže z razpravo (vsaj tako je klasificirana v kazalu vsebine) Ljudmile Bezljaj-Krevelo o preteklosti pošte na Slovenskem.¹ Ljudmila Bezljaj-Krevel (B.-K.) je kustosinja v Tehniškem muzeju Slovenije in se že več let ukvarja s poštno zgodovino v zvezi s postavitvijo stalne razstave Slovenskega poštnega muzeja v Škofji Loki. Pričakovali bi torej poznavanje strokovne literature in virov. Sam naslov razprave je dokaj nenavaden, zato bom ob prvi priložnosti pobaral eminentne može v uredniškem odboru o razlagi besedne zveze »pregled zgodovine razvoja«. Že prevod naslova v

¹ Ljudmila Bezljaj-Krevel, Pregled zgodovine razvoja poštne službe na slovenskem ozemlju, str. 127—159.